

تاریخ اهل بیت ۶

استاد: نعمت الله صفری فروشانی

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه
۳.....	اطلاعات شناسنامه‌ای
۱۲.....	تولّد
۱۵.....	وکلا
۱۷.....	همسر و فرزندان
۲۰.....	بغداد در غیبت صغری
۲۱.....	قم در غیبت صغری
۲۲.....	خاندان‌های شیعه در عصر غیبت صغری
۲۴.....	غیبت نگاری
۲۵.....	علمای شیعه در غیبت صغری
۲۷.....	رؤیت و ملاقات در زمان غیبت کبری
۳۱.....	منابع

مقدمه

اولا: اطلاعات درس:

- ۱- موضوع: یک امام = امام مهدی (عج).
- ۲- محدوده زمانی: تاریخ عصر غیبت صغری (۲۶۰-۳۲۹هـ)؛ زیرا غیبت کبری تاریخی نیست کلامی هست.
- ۳- عرصه و حوزه‌ها: سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی.

ثانیا: اهمیت درس:

از چند جهت:

(۱) حضرت امام (عج):

- ۱- تنها امام غایب.
- ۲- چگونگی اداره شیعه در حال غیبت صغری.

(۲) شیعه:

- ۱- اولین تجربه در بحران غیبت.
- ۲- مبارزه شیعه با آموزه غیبت قبل از غیبت.
- ۳- رفتن به سمت خود کفایی علمی و دینی.
- ۴- رشد اجتهاد (جریان فکری شیعه برای فهم رشد اجتهاد).
- ۵- اداره شیعه توسط وکلای چهارگانه.

- ۶- اهمیت سازمان وکالت در این دوره (غیبت صغری).
- ۷- ایفای نقش سیاسی.
- ۸- پدید آمدن جریانات مختلف اجتماعی (یک نمونه: خاندان‌ها).
- ۹- پدید آمدن جریانات مختلف فکری (عقل‌گرا در بغداد، نقل‌گرا در قم).
- ۱۰- بروز شخصیات‌های مهم و بزرگ (کلینی، علی ابن بابویه، صفار، ابو سهل نوبختی، اسکافی).
- ۱۱- پدید آمدن اولین کتاب جامع حدیثی شیعی (کافی: اصول، فروع، روضه).
- ۱۲- وجود حکومت‌های شیعی غیر امامی (ادریسیان، فاطمیان، زیدیه یمن، زیدیه علویان طبرستان، همدانیان، آل بویه).

اطلاعات شناسنامه‌ای

۱) نام حضرت (عج):

♦ قول اول- امامیه:

محمد، دلیل:

۱. روایات کلی: شمردن نام امامان.

۲. روایات خاص: «اسمه اسمی».

♦ قول دوم- غیر امامیه:

عبدالله، عباس، ...

= مدعیان قبل از ولادت حضرت با نام محمد:

۱. محمد بن حنفیه.

۲. محمد عباسی (مهدی عباسی ۱۲۶-۱۶۹ هـ/ سومین خلیفه عباسی).

۳. محمد بن عبدالله (نفس زکیه).

= شرعة التسمیة أو حرمتها:

س/ آیا نام بردن مشروع یا حرام است؟

ج/

اولا: تبیین مسأله:

۱. مساله فقهی است.

۲. ریشه تاریخی.

۳. مخصوص به دوره غیبت صغری نیست.

ثانیا: اقوال:

♦ حرام:

۱. بعضی از روایات.

۲. حفظ جان امام (عج).

۳. احترام.

♦ جایز:

۱. حمل روایات بر حفظ جان.

۲. اختصاص روایات به دوره غیبت صغری.

۳. تسمیه کنایه از کتمان و عدم اظهار هرگونه نشانه‌ای که منجر به آگاهی دشمنان از محل

سکونت حضرت (عج) شود (تسمیه نهایت پنهان کاری).

۴. ذکر اسم او (عج) در زیارات و ادعیه..

♦ نکته:

۱. حتی در غیبت صغری حرمت تسمیه معلوم نیست.

۲. اما در غیبت کبری بردن اسم جایز هست؛ چون ناشناس، اما در عین حال باقی بودن

اختلاف (هنوز بعضی از فقها حرام می‌گفتند) به خاطر تعبد به روایات.

(۲) القاب:

ماهیت لقب:

- نام مشهور دال بر فضل (و شاید بر عدم).
- دارای کاربرد در زمان حیات شخص است.
- یاد کرد: مشتهر به آن بعد از حیات: در زیارات، ادعیه و ...

۱. مهدی:

- واژه شناسی: اسم مفعول از (هَدَى) یعنی ایشان هدایت شده است، بعضی‌ها می‌گویند اسم مفعول به معنای اسم فاعل (هادی) ولی ما می‌گوییم به معنای مفعول (مهدی)؛ چون هادی باید قبلاً مهدی باشد، و باز معنای مهدی بیشتر از هادی.
- واژه عربی است.
- دارای پیشینه تاریخی در میان مسلمانان (شیعیان و غیر شیعیان) قبل از غیبت صغری.
- عدم کاربرد در قرآن.
- کاربرد در حدیث نبوی، به این خاطر «مهدویت» مورد اتفاق مسلمانان به خلاف بعضی از متاخران مانند ابن خلدون که مهدویت را قبول نمی‌کند.
- اولین بار به کار رفته در لسان پیامبر (ص)، و بعداً هم در لسان ائمه به کار رفته، و قبل از غیبت کسانی به این نام معرفی کردند.
- رد ادعاها در تاریخ نه رد احادیث (رد مصداقی نه رد مفهومی).
- واژه‌ای اسلامی است، بخلاف واژه‌های دیگر مانند: موعو، منجی و هادی که غیر اسلامی هستند.
- عدم پیشینه در ادیان سابق.
- وجه ارتباط الهی روشن می‌کند.
- مهدی در روایات شیعی و سنی وجود دارد.

- کاربرد احادیث امامان، به ویژه تا امام کاظم (ع).

۲. قائم.

- واژه‌ای شیعی است.

- از لفظ متاخرتر است (در لسان پیامبر ص نیست).

- در روایات شیعی است.

- واژه چند وجهی: در روایات به گونه‌های مختلف به کار رفته است: قائم بالحق، قائم

بالسيف (بیشتر مال زیدیه)، قائم بالامر (امر حکومت و خلافت یا امر امامت).

- تگور معنایی دارد: در طول تاریخ معنایش فرق می‌کند.

- قائم در معنای مهدویت بعد از امام صادق (ع).

- عدول از لفظ مهدی جهت تمایز شیعه.

- اختصاص به امام مهدی (عج).

- ایستادن هنگام ذکر لفظ «قائم»، مستندش روایات ضعیف و متاخر است.

نگاه کنید مقاله زیر:

▪ تحلیل روایی ایستادن هنگام شنیدن لقب قائم - خدا مراد سلیمیان

▪ دست بر سر نهادن در برابر شنیدن نام امام قائم (عج) سنت شرعی یا رسمی

اجتماعی - حسین حسینیان مقدم

۳. غائب.

۴. منتظر.

۵. صاحب العصر.

۶. صاحب الأمر.

۷. صاحب الزمان.

۸. الحججه.

۹. بقیه الله.

۱۰. منجی.

۱۱. موعود.

(۳) کنیه‌ها:

۱. ابو القاسم، «کنیته کنیتی».

۲. ابو صالح:

- یاد کرد هست؛ چون در زمان خود حضور امام و در زمان غیبت صغری نبود.
- ساخته شده و در روایات نیست، ریشه ساختنش روایتی از امام صادق (ع): «هر گاه راه را گم کردی، صدا بزنی «یا صالح!» یا بگو: «یا ابا صالح!» راه را به ما نشان دهید. خداوند، شما را رحمت کند!»، و از این روایات فکر می‌کردند که ابا صالح خود امام زمان (عج) است.

(۴) نقش انگشتر:

- نقش انگشتر مهر و امضا بوده.
- استاد ندید کسی که نقش خاتم و انگشتر امام (عج) ذکر کرده.

(۵) پدر:

امامیه: امام حسن عسکری (ع).

غیر امامیه: عبدالله

^۱ من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۲۹۸، ح ۲۵۰۶
رَوَى عَلِيُّ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) قَالَ: «إِذَا ضَلَلْتَ عَنِ الطَّرِيقِ فَنَادِ- يَا صَالِحُ أَوْ يَا أَبَا صَالِحٍ أَرْشِدُونَا إِلَى الطَّرِيقِ يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ».

- مستندش روایات اسم ایبه اسم ابی.
- سند ضعیف.
- مطابق با برخی مدعیان پیشین (زیدیه، نفس زکیه).
- توجیه غیر وجیه: اسمه اسمی و اسم ایبه اسم ابنی (امام حسن مجتبی ع).

(۶) مادر:

نام: نرجس

نسب: هاشمی (از نوادگان زید) و قول دیگر غیر هاشمی.

زندگانی قبل ازدواج: دو گزارش داریم:

- (۱) شیخ کلینی (۳۲۹هـ) در کافی.
- (۲) شیخ صدوق (۳۸۰هـ) در کمال الدین و شیخ طوسی (۴۶۰هـ) رحمهما الله:

- محتوا:

۱. رومی.
۲. نواده قیصر (بادشاه).
۳. نواده شمعون الصفا (از حواریون حضرت عیسی ع).
۴. ارتباط دینی و سیاسی با مسیحیت.
۵. ارتباط غیر عادی با حضرت زهرا (س) در خواب (که این ارتباط یک کلیشه و قالب بر چند مادر از مادران ائمه ع).
۶. به خوردن غیر عادی مراسم ازدواج.
۷. جنگ رومیان و مسلمانان.
۸. فروخته شدن.

- سند:

۱. این گزارش نه روایت است؛ انتهایش به معصوم (ع) نمی‌رسد.
۲. محمد بن بحر عن بشر بن سلیمان (نواده ایوب انصاری و از اصحاب امام هادی ع)
- که مادر امام زمان (عج) خرید برای امام هادی (ع).
۳. محمد بن بحر معمولاً تضعیف می‌کنند.
۴. بشر بن سلیمان: در وجود خارجیش شک می‌کنیم؛ چون در اصحاب امام هادی (ع) اسمش نیست، و در نسل ایوب انصاری اسمش نیست.

- سبک گزارش:

۱. داستانی.
 ۲. مفصل.
 ۳. دانای کل (عالم به همه چیز).
- بررسی تاریخی:
۱. عدم ثبت در کتب تاریخی مسلمانان و رومیان.
 ۲. عدم ثبت جنگ معروف در این زمان.
 ۳. عدم توجه به اسارت فردی مهم.
 ۴. عدم اقدام رومیان برای آزادی.
- تناقض با روایات قوتیر (روایات کافی).
- خوش‌شانسی این روایت (مشهور شده)
- اولین کسی که تشکیک کرده در گزارش شیخ صچوق (ره) دکتر جاسم حسین در کتاب (تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم عج).
- شیخ نجم الدین طیبی نقد جاسم حسین را نقد کرد.

نگاه کنید مقاله زیر:

▪ حدیث شناسی مهدویت - شیخ نجم الدین طبری - مجله انتظار موعود - زمستان ۱۳۸۰ - شماره ۲ - ص ۲۶۰ تا ۲۷۵.

آزاد یا کنیز: دو گزارش داریم:

(۱) آزاد: از نوادگان زید (هاشمی).

(۲) کنیز (تا آخر عمر امام عسکری ع کنیز یوده، ام ولد):

- روایات عام: سیده الإمام.

- روایات خاص: ایرانی، سندی، آفریقایی، رومی، یونانی.

- چرایی کنیز زادگی ائمه (ع):

۱. کثرت فتوحات (ایران، ما وراء النهر، اندلس، آفریقا).

۲. کثرت غنائم، و از جمله غلامان و کنیزان.

۳. تنوع کنیزان.

۴. رواج کنیز گزینی و از بین رفتن قبح کنیز بودن مادر در آن زمان.

۵. کنیز زادگی بسیاری از بزرگان در زمان ائمه (ع).

۶. اکثریت مادران ائمه کنیز بودند (امام سجاد و امام کاظم تا امام مهدی علیهم

السلام).

۷. کنیز بودن مساوی کم فضیلت نیست.

- چرایی اتخاذ کنیز:

۱. فراوانی.

۲. تنوع.

۳. زیبایی.

۴. کار آمدی.

۵. ارزانی (عدم مهریه).

۶. اطاعت پذیری.

۷. کم مؤنه بودن.

۸. سرمایه.

نگاه کنید منابع زیر:

- پژوهشی نو درباره مادر امام زمان (عج) - ناهید طیبی.
- واکاوی در هویت و زندگی مادر امام زمان (عج) - محمد شهبازیان، نعمت الله صفری فروشانی.

تولد

(۱) اهمیت بحث تولد:

۱. تکمیل کننده حدیث اثنا عشر.
۲. ارتباط با بحث مهدویت در شیعه.
۳. تمایز مهدویت شیعی و غیر شیعی.
۴. ارتباط با ولایت فقها (ولایت فقیه).
۵. انکار تولد در برخی از مطالعات غرض ورزانه.

نگاه کنید منابع زیر:

- تکامل فکری سیاسی شیعه (از شوری تا ولایت فقیه) - احمد الکاتب.
- بازپژوهی تاریخ ولادت و شهادت معصومان (ع) - یدالله مقدسی.

(۲) روش شناسی:

۱. نقلی:
 - نقل های متعدد داریم.
 - احیانا برخی از نقل ها متعارض است (در تاریخ تولد).
 - عدم وجود حدیث صحیح که قابل اتکا باشد و همه قبولش داشته باشند.
 - نقلی در کتب روایی.
۲. تحلیل تاریخی:

- تحلیل تاریخی در کتب تاریخی.
- بحث امکان اثبات تاریخی تولد حضرت امام (عج):
- س/ آیا امکان دارد با روش تحلیل تاریخی تولد اثبات شود یا نه؟

ج/

♦ اولاً: امکان اثبات در غیبت صغری:

بله، امکان دارد؛ زیرا غیبت صغری تاریخی هست.

♦ ثانیاً: امکان اثبات در غیبت کبری:

خیر، امکان ندارد؛ زیرا غیبت کبری تاریخی نیست، کلامی و روایی هست.

- تحلیل تاریخی چیست؟

۱. استفاده از روش تاریخی.
۲. استفاده از شواهد و قرائن.

- چگونه؟

مقدمه: اختلاف مناسب فضای تقیه‌ای است، بلکه آنها اختلاف القامی‌کند در ولادت او؛ برای حفظ جان او.

۱. تفرق اولیه در انسجام پایانی؛ شیعه متفرق شدند (۱۴ یا ۲۰ فرقه) و در انتها منسجم شدند، و همه فرقه‌ها از بین رفته، و این به این معنا هست که یک کس پشت پرده خط اصیل امامت را ادامه داده.
۲. چینش وکلای چهارگانه.
۳. عدم جایگاه علمی وکلای چهارگانه.

۴. بررسی محتوای ادعاهای مدعیان دروغین که آنها اصل نیابت را پذیرفتند و وکیل را نفی می‌کردند.

۵. انسجام محتوای توقیعات.

۶. تعاضد وکلا نسبت به یکدیگر و عدم تناقض بین آنها.

۷. هم‌ترازی روایات نقل شده از حضرت (عج) با ائمه پیشین (ع).

نگاه کنید مقاله زیر:

■ اثبات تاریخی وجود امام زمان از راه بررسی منصب وکالت در عصر غیبت صغرا - قاضی خانی.

وکلا

(۱) وکیل اول: عثمان بن سعید (نیمه دوم قرن سوم):

۱. اهمیت:

- اداره شیعه در آغاز غیبت.

- اقناع شیعیان نسبت به غیبت.

امامیه قبلاً اعتقاد به نسق و نظم (امامان منظم می آیند) داشتند و ضد غیبت بودند که

اسماعیلیه و کیسانیه به آن قائل بودند، و **بعدا اعتقاد به عدد (در قبال نسق) شدند مانند**

زیدیه که هم به عدد اعتقاد دارند.

۲. جایگاه علمی: متوسط به پایین.

۳. کارکرد:

(۲) وکیل دوم: محمد بن عثمان (۳۰۴ یا ۳۰۵ هـ):

۱. طولانی ترین دوره وکالت.

۲. نقش فراوان در تثبیت امامت.

۳. درگیری با مدعیان دروغین و پیروزی بر آنها (مانند احمد بن هلال).

۴. جایگاه اجرایی:

۵. اقدامات:

- توقیعات.

- پاسخ گویی به سؤالات و شبهات.

- اداره بهینه سازمان وکالت.

(۳) وکیل سوم: الحسین بن روح (۳۲۶هـ):

(۴) وکیل چهارم: علی بن محمد سمري (۳۲۸ یا ۳۲۹هـ):

۱. اطلاعات کم.

نگاه کنید مقاله زیر:

▪ کاوشی در چرایی اندک بودن داده‌های شرح حال نگاری سمري و تاثیر آن بر جایگاه وکالتی ایشان - حسین قاضی خانی.

همسر و فرزندان

(۱) همسر:

س / آیا حضرت (عج) همسر داشته یا نه داشته؟

ج /

♦ اولاً: در غیبت صغری:

۱. عدم گزارش، عدم اثبات از راه تاریخ.

۲. اثبات از راه غیر تاریخی:

- امام (عج) انسان است.

- نیاز دارد.

- لزوم رفع نیاز.

♦ ثانياً: در غیبت کبری:

۱. مدعیان همسری:

- جغرافیا: ایران.

- در زمان حاضر.

- تحلیل: امکان فریب.

۲. داستان جزیره خضرا.

(۲) فرزند:

♦ اولاً: در غیبت صغری:

۱. عدم گزارش، عدم اثبات از راه تاریخ.
۲. اثبات از راه غیر تاریخی قابل اعتنا نیست؛ زیرا فرزند داشتن مانند نیاز جنسی نیست.

♦ ثانیاً: در غیبت کبری:

۱. داستان جزیره خضرا.
۲. احمد الحسن بصری (بیانی).

(۳) زندگی:

♦ اولاً: در غیبت صغری:

۱. گزارش‌های فراوانی داریم، اما متفاوت هست.
۲. برخی از گزارشات اعجاز گونه است.
۳. مکان (که نقل شده حضرت عج را در آنجا دیدند): مکه، مدینه، بغداد، سامرا، بیابان‌ها.
۴. اثبات از راه غیر تاریخی قابل اعتنا نیست؛ زیرا فرزند داشتن مانند نیاز جنسی نیست.

♦ ثانیاً: در غیبت کبری:

نگاه کنید منابع زیر:

- جزیره خضراء افسانه یا واقعیت - طریقه دار.
- الجزيرة الخضراء ومثلث برمودا- سید جعفر مرتضی‌العاملي.
- جزیره الخضرا در ترازوی نقد- شیخ نجم الدین طوسی.

■ جزیره خضراء و تحقیقی پیرامون مثلث برمودا - مؤلف: ناجی نجار - مترجم:

علی اکبر مہدی پور

بغداد در غیبت صغری

بررسی «بغداد» در دوره غیبت صغری (۲۶۰-۳۲۹هـ) از چند جهت:

(۱) سیاسی: حاکمان و دوره‌های خلافت و خلفا.

(۲) اجتماعی: مردم و روابط مردم.

(۳) فرهنگی - علمی: مکاتب کلامی و فقهی.

(۴) شیعه:

۱. گرایش‌های سیاسی شیعه.

۲. گرایش‌های عقیدتی شیعه:

- امامیه (اثنا عشریه).

- غیر امامیه (واقفیه-زیدیه-اسماعیلیه-غالیان).

(۵) کرخ (غرب بغداد): شیعه نشین.

(۶) وکلا (فضای وکالت در بغداد): وکلای عام و خاص.

(۷) نوبختی‌ها:

(۸) شواهد حضور امام (عج) در بغداد داریم یا نه؟

قم در غیبت صغری

بررسی «قم» در دوره غیبت صغری (۲۶۰-۳۲۹هـ):

(۱) اهمیت:

۱. اولین مرکز شیعی خالص.
۲. عدم وجود سازمان‌های فرق دیگر.
۳. حافظان میراث شیعی.
۴. انتقال میراث از کوفه به قم.
۵. دور از مرکز خلافت.
۶. نیمه مستقل.
۷. امن.
۸. توجه به مهدویت و حفظ احادیث مهدوی.
۹. نگارش کتب مهدوی (مهم‌ترین اثر: کمال الدین شیخ صدوق ره).
۱۰. ارتباط با وکلا.
۱۱. مبارزه مدعیان مهدویت (حلاج).
۱۲. وجود خاندان‌های بزرگ شیعی در قم (اشعریان-برقی-ابن بابویه).
۱۳. وجود علمای بزرگ.
۱۴. گرایش‌های ضد غلو.

خاندان‌های شیعه در عصر غیبت صغری

(۱) خاندان‌های علمی و کلامی و فرهنگی: اشعریان^۱ - نوبختیان.

♦ اشعریان شیعی:^۲

- در قم (مرکز علمی شیعه).
- نقل‌گرا (حدیثی).
- میراث حدیثی شیعه را حفظ کردند.
- ضدّ غلو.
- دو دسته اخراج شدگان: متساهلان در حدیث و متهمان به غلو (مانند محمد بن اورمه قمی).
- احمد بن محمد بن عیسی اشعری رئیس قم بوده.
- مرجعیت حدیثی قم (حسین بن روح وکیل دوم کتابش التادیب به قم فرستاد).

♦ نوبختیان:

- سیر ورود به اسلام: زمان منصور.
- سیر ورود به تشیع:
- عقل‌گرا.
- علاقه به کلام.
- علاقه به فلسفه.

^۱ اصل آنها از یمن.

^۲ در قبایل اشعریان سنی که در عراق بودند، اشاعره هستند و قبل از آن اهل حدیث بودند.

- خط سوم در شیعه^۱ (عقل گرایی محض).
- فعالیات سیاسی فرهنگی در دوران غیبت صغری.

(۲) خاندان‌های سیاسی: آل فرات - آل بسطام.

^۱ خط اول: حدیث گرایی - شیخ صدوق (ره).
خط دوم: کلام گرایی - شیخ مفید (ره).
خط سوم: عقل گرایی محض (نفی معجزات ائمه ع و پیامبر ص غیر از قرآن).

غیبت نگاری

(۱) زمان شروع: زمان امام کاظم (ع) که واقفیه مطرح کردند.

(۲) زمان اوج:

(۳) نویسندگان:

♦ بزرگان:

۱. شیخ مفید (ره): المقنع، المسائل العشر.

۲. شیخ صدوق (ره): کمال الدین.

۳. شیخ طوسی (ره): الغیبة.

♦ متوسطان:

۱. نعمانی (ره): کتاب الغیبة:

- جامع احادیث مهدوی به خصوص غیبت.

- توجه کمتر به سند صحیح.

- ورود جریانات انحرافی در اسناد، مانند واقفیه و غالیان.

نگاه کنید مقاله زیر:

▪ بررسی سیر تحول غیبت پژوهی امامیه، از نوبختی تا شیخ طوسی - نعمت الله

صفری فروشانی، مجید احمدی کچایی.

^۱ حدیثی - درجه علمی متوسط - دارای آثار اندک - کاتب کلینی (ره).

علمای شیعه در غیبت صغری

(۱) ابن قبه (ره):

مظلومترین متفکر شیعه در زمان غیبت صغری در میان امامیه؛ چیزی درباره او ننوشتند و اطلاعاتی از وی نداریم.

♦ منابع درباره ابن قبه (ره):

۱. مکتب در فرایند تکامل - سیدحسین مدرس طباطبائی.
۲. مقاله دائره المعارف بزرگ.
۳. ابن قبه رازی - عباس میرزایی.

♦ زندگانی علمی:

۱. پیش از تشیع: معتزلی عقل گرا.
۲. پس از تشیع:
 - توانایی در مباحثات علمی و مناظره.
 - برون مذهبی (نگاه کنید داستان بلخی).
 - درون مذهبی: مناظره با منکران مهدویت امام زمان عج (زیدی، واقفی، جعفری کذاب)، و اثبات امام زمان عج و اثنا عشر.

♦ شیخ صدوق و ابن قبه:

۱. شیخ صدوق (ره): اخباری (نقل گرا)، توان استدلال عقلی اندک.
۲. آگاهی شیخ صدوق (ره) بر توان و ظرفیت ابن قبه (ره).

۳. دفاع جانانه و انفرادی ابن قبه (ره) از مهدویت در دوره غیبت صغری در ایران.
۴. ماندگار کردن آثار مهدوی ابن قبه (ره) در کتاب کمال الدین شیخ صدوق (ره).
۵. اهمیت فراوان مقدمه کمال الدین.
۶. تاثیر گذاری ابن قبه (ره) تا قرن هفتم.
۷. دیدگاه‌ها: علم غیب.

رؤیت و ملاقات در زمان غیبت کبری

(۱) توقیع:

۱. غیبت تامه:

- در مقابل غیبت ناقصه (صغری)، تامه بودنش اقتضا می‌کند که تام باشد.

- به جای (تامه) ثانیه ذکر کردند، اما کسی نگفت غیبت اولی.

۲. نفی رؤیت با کلمه "مشاهده".

۳. تا قبل از خروج سفیانی و الصیحة (تا قبل از علامات حتمی آخر الزمان).

۴. کذاب و مفتری دانستن مدعی مشاهده.

(۲) عدم رؤیت از سوی بزرگان و جامعه شیعی تا حدود یک و نیم قرن بعد از غیبت شروع غیبت کبری.

(۳) سید ابن طاووس ره (۶۶۴هـ) ادعای شنیدن صدای امام زمان (عج)، و این اولین بار یک کم توقیع و رؤیت را شکست.

(۴) کشف الغمة ابن قولویه ره (قرن هفتم) ادعای رؤیت امام زمان (عج) در غیبت کبری توسط کسی به نام هشام.

(۵) آخرین ضربه بر توقیع به وسیله علامه مجلسی ره (۱۱۱۰هـ) که توجیه مشاهده می‌کند: ادعای مشاهده با ادعای وکالت اشکال دارد، اما بدونش اشکال ندارد.

(۶) بعد از این ادعاها زیاد شد، و علما الآن حرف علامه مجلسی (ره) قبول دارند.

(۷) میرزا حسین نوری ره (۱۳۲۰هـ):

۱. اخباری.
۲. استاد شیخ عباس قمی (ره) و آقا بزرگ تهرانی (ره).
۳. صاحب المستدرک.
۴. صاحب لؤلؤ و مرجان (در نقد اهل منبر و روزه‌های دروغ).
۵. صاحب کتب فراوان.
۶. نگارش کتابی در تحریف القرآن (فصل الخطاب فی تحریف کتاب ربّ الارباب).
۷. کتاب‌های ایشان در رؤیت:
 - ۱- جنّة المأویٰ (عربی).
 - ۲- النجم الثاقب (فارسی):
 - نقل رؤیت‌های راستین.
 - نقل رؤیت‌های قابل بحث در غیبت کبری.
 - گونه شناسی رؤیت‌ها: خروج انحصار بیننده از دایره علما، کمتر شدن علما، دسته جمعی طویریح، کثرت بینندگان مجهول.

۸) نقد رؤیت‌ها با روش سنتی:

♦ بررسی سند:

۱. قوی.
۲. متصل.
۳. قانع کننده
۴. راستگویی فرد
۵. بی انگیزگی (عدم انگیزه برای جعل):
 خبیثانه - مادی - معنوی (حفظ دین - امید زایی).

^۱ چسبند به بحار.

♦ بررسی محتوا:

۱. گونه شناسی بینندگان:
 - غیر علما (اکثریت؛ زیرا علما با سواد هستند و غیر علما قدرت تشخیص ندارند).
 - علما (با واسطه: دیگران از آنها نقل می کنند).
۲. گونه شناسی روانشناسانه بینندگان:
 - توهم و خیال و مالیخولیا نباشد، و این امر مخصوص غیر علما نیست بلکه حتی علما.
 - خواب و مکاشفه نباشد؛ چون حجت نیست.
۳. گونه شناسی مشکلات حل شده:
 - شخصی.
 - موردی:
- نجات در بیابان، پیدا شدن پول، رهایی از تشنگی، شفای از بیماری، رساندن به مسیر.
- غیر قاعده مند (غیر کلان).
۴. عدم توجه و استناد فقها به این موارد رؤیت که حکم فقهی دارد.
۵. تعارض بین رؤیت ها، مثال:
 - حرمت یا کراهت چای: رؤیت آیت الله مرعشی نجفی ره (۱۴۱۰هـ).
 - کشیدن چبق: رؤیتی که آیت الله کوهستانی (ره) نقل می کند.
 - چرا در حلیت تنن به این ملاقات استناد نکردند؟
۶. تعارض در قیافه‌ی امام زمان (عج) در رؤیت‌های هم زمان.
۷. زمانی بودن: در محدود زمانی رؤیت‌ها هست، و در محدوده زمانی دیگر نیست.
۸. منطقه‌ای بودن: مناطقی رؤیت‌ها هست و مناطق دیگر رؤیت‌ها نیست.

۹) دلائل اثبات:

س/ چرا این رؤیت‌ها اثبات می‌کنند؟

ج/

۱. برای اثبات تاریخی وجود امام زمان (عج).

اشکال: اثبات وجود امام زمان (عج) در غیبت کبری کلامی و روایی نه تاریخی.

۲. امیدزایی.

اشکال: امید دو جور: حقیقی - واهی، و دومی نتیجه عکس (ناامیدی) می‌دهد.

۳. استفاضه رؤیت‌ها (نقل کثیر).

اشکال: این نقولات موجب تراکم الظنون والاحتمالات نیست؛ زیرا هر کدام مقدار

احتمالش صفر هست.

منابع

۱. تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم (عج)، د. جاسم حسین، ترجمه: ایت اللهی.
۲. وضعیت سیاسی و اجتماعی و فرهنگی شیعه در غیبت صغری، حسن حسین زاده شانه چی.
۳. تاریخ عصر الغیبة الصغری، سید محمد صدر.
۴. دوره شکل گیری تشیع دوازده امامی، آندره نیومن، ترجمه: ...
۵. سازمان وکالت و نقش ائمه (ع)، د. جباری.
۶. تاریخ عصر غیبت صغری، پور سید آقایی و دیگران.